

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/56/32-36>

Əli Qasimov
Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu
<https://orcid.org/0009-0003-9826-3553>
aliisa666@yahoo.com

İngilis dilində peşə frazeologiyasının üslubi imkanları

Xülasə

Məqalədə ingilis dilində peşə frazeologiyasının üslubi imkanları tədqiq olunur. Peşə frazeologiyası müəyyən peşə sahələrinə xas olan sabit ifadələri və deyimləri əhatə edir. Məqalədə bu frazeoloji vahidlərin leksik, semantik və stilistik xüsusiyyətləri, həmçinin, onların professional danışmaq və yazı dilində ifadə gücü təhlil edilir. Tədqiqat göstərir ki, peşə frazeologiyası üslub zənginliyini artırmaqla yanaşı, professional kommunikasiya zamanı dəqiqlik, emosional rəng və mədəni kontekstə uyğunluğu təmin edir.

Peşə frazeologiyası xüsusi peşə sahələrində məsələn, tibb, hüquq, biznes, təhsil, mühəndislik və texnologiya və s. sahələrdə istifadə olunan sabit ifadələr və deyimlərdir. Belə frazeoloji vahidlər tək-cə mənəli ifadələr deyil, həm də üslub xüsusiyyətləri ilə danışmaq və yazı dilində ifadə zənginliyi yaradır. Peşə frazeologiyası müxtəlif məqsədlərə xidmət edir: ixtisaslaşdırılmış mətnə dəqiqlik təmin edir, kommunikativ səmərəliliyi artırır və peşəkar ünsiyyətin mədəni kontekstini əks etdirir. Buna görə də, ingilis dilində peşə frazeologiyasının üslubi imkanlarının araşdırılması aktualdır və dil öyrənənlər, tərcüməçilər, müəllimlər və dil tədqiqatçıları üçün əhəmiyyət kəsb edir.

Açar sözlər: *peşə frazeologiyası, ingilis dili, üslub xüsusiyyətləri, peşə leksikası, frazeoloji vahidlər, kommunikativ funksiya, leksik semantika*

Ali Gasimov
Nakhchivan Teachers' Institute
<https://orcid.org/0009-0003-9826-3553>
aliisa666@yahoo.com

Stylistic Potential of Professional Phraseology in English

Abstract

This article investigates the stylistic potential of professional phraseology in English. Professional phraseology encompasses fixed expressions and idioms specific to particular occupational fields. The study analyzes the lexical, semantic, and stylistic features of these phraseological units, as well as their expressive power in professional spoken and written communication. The research demonstrates that professional phraseology not only enhances stylistic richness but also ensures precision, emotional coloring, and alignment with cultural context in professional communication.

Professional phraseology is a set of fixed expressions and idioms used in specific professional fields, such as medicine, law, business, education, engineering and technology, etc. Such phraseological units are not only meaningful expressions, but also create a richness of expression in spoken and written language with their stylistic features. Professional phraseology serves various purposes: it provides accuracy in specialized text, increases communicative efficiency, and reflects the cultural context of professional communication. Professional phraseology serves various purposes: it provides precision in specialized text, increases communicative efficiency, and reflects the cultural context of professional communication. Therefore, the study of the stylistic possibilities of professional phraseology in English is relevant and important for language learners, translators, teachers, and language researchers.

Keywords: *professional phraseology, English language, stylistic features, occupational vocabulary, phraseological units, communicative function, lexical semantics*

Giriş

Frazeologiya dilin ən zəngin və dinamik sahələrindən biridir və müəyyən bir dilin ifadə imkanlarını göstərir. O, dilin zəngin və ifadəli bir hissəsini təşkil edir və ünsiyyətə dərinlik və yaradıcılıq qatır (Dehqonova, 2025, s. 121). Peşə frazeologiyası isə xüsusi peşə sahələrində, məsələn, tibb, hüquq, biznes, təhsil, mühəndislik və texnologiya və s. sahələrində istifadə olunan sabit ifadələr və deyimlərdir. Belə frazeoloji vahidlər təkcə mənalı ifadələr deyil, həm də üslub xüsusiyyətləri ilə danışıq və yazı dilində ifadə zənginliyi yaradır. Peşə frazeologiyası müxtəlif məqsədlərə xidmət edir: ixtisaslaşdırılmış mətnlərdə dəqiqlik təmin edir, kommunikativ səmərəliliyi artırır və peşəkar ünsiyyətin mədəni kontekstini əks etdirir. Buna görə də, ingilis dilində peşə frazeologiyasının üslub imkanlarının araşdırılması aktualdır və dil öyrənənlər, tərcüməçilər, müəllimlər və dil tədqiqatçıları üçün əhəmiyyət kəsb edir.

Aktuallıq. Müasir dünyada peşəkar ünsiyyətin dəqiqliyi və effektivliyi dilin üslub xüsusiyyətləri ilə birbaşa bağlıdır. Peşə frazeologiyasının öyrənilməsi yalnız leksik və terminoloji aspektdə deyil, həm də stilistik və kommunikativ aspektdə vacibdir. Peşə frazeologiyasının aşağıdakı xüsusiyyətləri vardır:

1. *Peşəkar mətnlərin və sənədlərin üslubunu zənginləşdirir.* Məsələn, hüquqi sənədlərdə, tibbi hesabatlarda və texniki göstərişlərdə istifadə olunan frazeoloji vahidlər məlumatın dəqiqliyini və aydınlığını artırır.

2. *Mədəni və terminoloji uyğunluğu təmin edir.* Peşə sahələrinə xas ifadələr peşəkarların müəyyən konseptləri və praktik təcrübələri başa düşməsinə asanlaşdırır.

3. *Tədris və dil öyrənmədə effektiv vasitədir.* Peşə frazeologiyası ingilis dilini öyrənən tələbələr üçün real işgüzar dil nümunələrini təqdim edir və onların üslub bacarıqlarını inkişaf etdirir.

Bu səbəbdən, ingilis dilində peşə frazeologiyasının üslub imkanlarını araşdırmaq aktuallığını qoruyan bir mövzudur.

Material və metod. Tədqiqatın materialı ingilis dilindəki müxtəlif peşə sahələrinə aid frazeoloji vahidlərdir. Bunlar sözlü və yazılı mənbələrdən toplanmışdır. Metod olaraq frazeoloji vahidlərin mənalı və funksiyalarının araşdırılmasında *funksional-semantik təhlil*, frazeologiyaların üslub təsiri, emosional və kommunikativ rolunun aydınlaşdırılmasında üslubiyyət üsulları, frazeoloji vahidlərin fərqli peşə sahələrindəki istifadə fərqlərinin müəyyənləşdirilməsində *müqayisəli üsul* tətbiq edilmişdir. Analiz nəticəsində frazeoloji vahidlərin üslub xüsusiyyətləri, kommunikativ funksiyası və peşəkar kontekstdə istifadəsi müəyyən edilmişdir.

Tədqiqat

Hər bir dilin leksik tərkibində frazeoloji vahidlərə rast gəlinir. Frazeologiya dildə sabit söz birləşmələrini və onların semantik və üslubi funksiyalarını öyrənir (Rustamova, 2022, s. 1127). Frazeologiya məzmun planına görə leksik vahidlərə, ifadə planına görə isə sintaktik vahidlərə (söz birləşmələri, cümlələr) yaxındır. Lakin frazeoloji vahidlər söz, fraza və ya cümlə ilə tam ekvivalent deyildir. Frazeoloji vahidlər dili zənginləşdirir və bədii-üslubi təsvirin təsirli vasitəsi kimi xidmət edir (Pirniyazova, 2021, s. 62). Məcəzi və çoxsaylı qrammatik ifadələr ixtisaslaşmış nitqdə yaranmışdır. Ədəbi dildə insan fəaliyyətinin bütün növlərinin öz leksikası mövcuddur. Sözsüz ki, nitqdə həyatın tükənməz zənginliyi, qarşılıqlı asılılığı, bütün düşüncə və hisslərin tam ifadəsi mümkün deyil. Bədii dil isə, həmişə ifadə edilməsi zəruri olan ideyanı əvəz edəcək xüsusi ifadələrin işlənməsini tələb edir. Bu baxımdan, sözlərin geniş məna çalarlarına ehtiyac yaranır. İdiomlar insan fəaliyyətinin bütün sahələrinin nümayəndələri tərəfindən yaradılmış aydın, canlı və ifadəli nitq vahidləridir və onların nitqdə istifadəsi məmnunluq yaradır. Frazeologiya diskursda frazeoloji vahidlərin semantik, pragmatik və üslubi xüsusiyyətlərinə görə alimlərin diqqətini cəlb etmişdir (Rosemarie, 1998, s.125). Dilçilik elmində peşə frazeologiyası ilə bağlı bir sıra araşdırmalar aparılmış, terminoloji frazeologizmlər, terminoloji söz birləşmələri, peşəkar metafor məsələləri işıqlandırılmışdır (Kapanadze, 1968; Çepasova, 2003; Zubkova, 2011). Mütəxəssislər peşəkar xarakterli frazeoloji vahidləri söz sərhədlərini aşan və idiomatik xüsusiyyətə malik sabit birləşmələr kimi dəyərləndirmiş, və peşəkar təcrübə çərçivəsində əldə edilmiş bilikləri tipik peşə fəaliyyət vəziyyətlərində obyektivləşdirən dil faktları hesab etmişlər. Onlarda qavrama baxımından mürəkkəb olan peşə

fəaliyyəti obyektləri və hadisələri əks olunur ki, bunları tək sözlə ifadə etmək mümkün deyil (Şestak, 2008, s. 10). Çağdaş ingilis dilinin frazeologiyasında müxtəlif peşələrə aid nümunələr diqqəti çəkir. Müxtəlif ixtisas sahibləri nitqlərində öz sahələrinə məcazi birləşmələrdən yetərincə istifadə edirlər. Nəticədə, bu ifadələrin bəziləri daha geniş mənaya malik olmuş və oxşar vəziyyətlərdə və ya digər yerlərdə, tez-tez yumoristik şəkildə istifadə edilmişdir. Tədricən bu ifadələr ədəbi dilə daxil olmuş, onu daha da formalaşdıraraq zənginləşdirmişdir. Frazeoloji vahidlər xüsusi ifadəlilik və emosional çalar daşıyır və buna görə də mətnlərdə mühüm üslubi vasitələr kimi fəaliyyət göstərir (Kozlova və Tsareva, 2020, s.716). Frazemlər nəinki dilin, hətta hər hansı bir peşə və sənətin özünəməxsusluğunu ortaya qoyur. Bu mənada, baker (çörəkçi), cobbler (dərzi), cook (aşpaz), driver (sürücü), fisher (balıqçı), hunter (ovçu), nurse (tibb bacısı), tailor (tikici), shepherd (çoban) anlayışları ilə bağlı frazeoloji vahidlər yaranmışdır. “Peşə ilə əlaqəli frazeoloji vahidlər leksik-semantik, qrammatik və emosional ifadəlilik xüsusiyyətlərinə malikdir. Onlar peşənin özünəməxsus xüsusiyyətlərini əks etdirir və obrazlılıq yaradır. Peşə ilə bağlı frazeoloji vahidlər bədii əsərlərin təsirini artırır, milli mənəviyyətin formalaşmasına xas xüsusiyyətləri ifadə edir. Söz sənətkarları frazeoloji vahidlərdən geniş istifadə edərək əsərlərinin ifadəliliyini və obrazlılığını artırır” (Akramxodjayeva, 2024, s.135). Dəniz mövzulu romanları ilə tanınan Polşa əsilli məşhur ingilis yazıçısı Joseph Conradın “Lord Jim” adlı məşhur romanında gənc dənizçi Jimin gənc dənizçinin yanlış qərar verdikdən sonra vicdan və şərəf uğrunda mübarizəsini əks etdirən psixoloji və dramatik səhnələr verilmişdir. Əsərdən alınmış *Pull devil, pull baker* ifadəsinin işləndiyi mətnə nəzər salaq: “*The wrestling match could be clearly seen from the boats; ... It went on like this: ‘pull devil, pull baker,’ the poor girl was crying out all the time, and Bob would sometimes shout to warn the boat to keep at a safe distance from the ship*” (Joseph Conrad, “Lord Jim”). İngilis dilində *pull devil, pull baker* XVII yüzillikdən məlum olsa da, müasir dövrdə də işlənən qədim bir deyimdir. Bu ifadənin mənası iki tərəfin bir-biri ilə inadla çəkişməsi, heç birinin geri çəkilməməsi vəziyyətini təsvir edir. Burada *devil* (şeytan) və *baker* (çörəkçi) bir ipi dartırmış kimi təsəvvür olunur. Məqsəd odur ki, hər iki tərəf güclü şəkildə öz mövqeyini saxlamağa çalışsın.

İngilis dilində çörəkçiliklə bağlı bir sıra frazemlər işlənir. Çörəkçiliklə bağlı ingilis dilində *tarixi atalar sözləri və deyimlər* çox vaxt orta əsrlərdən gələn sosial-məişət ənənələri ilə bağlıdır. Məsələn, ingilis dilində 13 ədəd mənasındaki *baker’s dozen* ifadəsi maraqlı frazemlərdəndir. Orta əsrlərdə İngiltərədə çörəkçilər çörəyi çəkisinə görə satırdılar. Əgər çörək bir az da yüngül çıxsa, alıcıların narazılığı və ya hətta dövlətin cəzası ilə üzləşirdilər. Buna görə də çörəkçilər təhlükəsizlik üçün” 12 çörəyə birini də əlavə edirdilər. Beləcə, *baker’s dozen* sabit ifadə kimi dilə keçmişdir. Çörəkçiliklə bağlı *Never trust the baker’s scales* (Çörəkçinin tərəzisinə inanma) ifadəsi də qədim bir ingilis atalar sözüdür. Yəni kiminsə vədinə, hesabına tam güvənmə. Bu ifadə çox vaxt aldatma ehtimalı olan işlərdə ehtiyatlı olmaq lazım olduğunu bildirir. Orta əsrlərdə bəzi çörəkçilər alıcıları aldatmaq üçün tərəzidə çörəyi olduğundan ağır göstərirdilər. Ona görə belə bir deyim yaranmışdır. Bu da insanların ümumən “kiməsə gözü bağlı inanma” mənasında işlətdikləri ifadə məsələ çevrilib. Məsələn, *He says he will finish the work tomorrow, but never trust the baker’s scales* (O deyir ki, işi sabah bitirəcək, amma çörəkçinin tərəzisinə inanma (yəni, sözünə tam güvənmə). *As the baker’s hand is, so is the bread* (Çörəyin keyfiyyəti çörəkçinin sənətindən asılıdır; Çörəkçinin əli necədirsə, çörək də elədir). *As the baker’s hand is, so is the bread* qədim bir ingilis məsəlidir. Yəni işin keyfiyyəti ustadan, sənətkardan, işi görən adamdan asılıdır; Usta yaxşıdırsa, məhsul da yaxşı olar, əks halda, zəif olar. Azərbaycan dilindəki aşağıdakı deyimlərə uyğun gəlir: “Usta yaxşı olsa, iş də yaxşı olar”, “Necə bişirsən, elə yeyərsən”, “Hər iş ustasından bilinər.” *The baker’s wife always eats the worst bread* köhnə ingilis atalar sözüdür. Mənası belədir: “Çörəkçinin arvadı həmişə ən pis çörəyi yeyər”. Yəni usta ən yaxşı məhsulunu başqalarına (müşərilərə) saxlayır, özü isə qalıqlarla kifayətlənir və ya insanlar çox vaxt öz peşələrinin faydasından başqaları qədər yararlanma bilmirlər. Azərbaycan dilində aşağıdakı fikirlərə uyğun gəlir: “Dərzinin cini cırıq olar”, “Dərzi özünə paltar tikməz”, “Pinəçi ayaqqabısız gəzər”, “Misgər mis qabdan yeməz”.

God sends the baker meat, but the Devil sends him cooks çox qədim deyimdir. Mənası belədir: Bəzən bir işi Allah asanlaşdırır, amma insanlar özləri çətinləşdirirlər. Azərbaycan dilində oxşar mənə daşıyan məsəllər aşağıdakılardır: “Yaxşı atı pis yəhər korlayar”, “Yaxşı neməti pis adam korlayar”,

“Allah verər, qul tanımaz.” *To blow hot and cold like a baker’s oven* ifadəsi dəyişkən, sabit olmayan insanları təsvir etmək üçün işlədilir. *He keeps changing his mind, blows hot and cold like a baker’s oven.* (O, daim fikrini dəyişir, çörəkçi sobası kimi gah isti, gah soyuq” *Baker’s blessing: May your oven never cool* çörəkçilər arasında işlənən qədim bir alqışdır: “Ocağın heç vaxt sönməsin.” Yəni işin-gücün daimi olsun. Bu tip ifadələrin çoxu *orta əsr İngiltərəsinin gündəlik həyatından* qalıb və həm peşə frazeologiyasına, həm də məişət dilinə çevrilib.

Frazeologiya dilçilik şöbəsi olaraq vahid bir sistem kimi qəbul edilə bilər; onun vahidləri müxtəlif dillərdə əsaslı şəkildə fərqləndiyi üçün onu dil və mədəniyyətin unikal qarşılıqlı təsir kimi xarakterizə etmək olar. Frazeoloji vahidlər milli dilin mürəkkəb strukturunun daha geniş sisteminin bir hissəsi olaraq müxtəlif səviyyələrdə müəyyən əlaqə növlərinə malikdir (Anderson & Pelteret, 2012, s. 33; Gläser, 1998).

İngilis mədəniyyətinin təhlilində idiomatik vahidlərin müxtəlif paradigmaları üzə çıxır. Bu vahidlər aydın, omonim, sinonim və antonim strukturlar kimi xarakterizə olunur. Üslub meyarları nəzərə alınaraq idiom vahidlərinin xüsusiyyətləri fərqləndirmək lazımdır. Belə vahidlər öz tərkibində üslubi rəngarənglik baxımından əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənən müxtəlif qatların müəyyən edilməsinə imkan verir. Alimlər idiomatik vahidlərin sintaqmatik əlaqələrini müəyyən leksik vahidlər dairəsi ilə uyğunlaşma imkanları ilə izah edərək bəzi frazemlərin məhdud uyğunlaşma xüsusiyyətinə malik olduğunu göstərirlər. Məsələn, “into the eyes of the public” idiomu yalnız “to come” və “to be” felləri ilə birləşə bilər, amma “to become” və “to take” felləri ilə birləşdirilə bilməz (Wright, 2002, s.124).

Bir sıra idiom vahidləri isə təkdir, onlar qapalı uyğunlaşma xüsusiyyətinə malikdir və yalnız müəyyən bir sözlə istifadə olunur. Lakin idiom vahidləri arasında müxtəlif sintaqmatik əlaqələrə malik çoxsaylı komponentlər mövcuddur (Baghana və b., 2018; Conrad, 2011). Qeyd etmək lazımdır ki, əksər idiom vahidləri bir mümkün söz mənası ilə xarakterizə olunur; onların semantik quruluşu kifayət qədər monolitik və parçalanmazdır. Məsələn, “from the first look” (görən kimi, bir baxışda, ilk baxışdan), “to daydream” (xeyallara dalmaq, öz-özünə xəyal qurmaq, gerçəkdən uzaqlaşmaq təsəvvür etmək). Lakin bəzi idiom vahidlərinin bir neçə mənası vardır, məsələn, *to play fool* (axmaq kimi davranmaq, saf görünmək, rol üçün axmaq görünmək). Bu, çox vaxt axmaq, saf və ya düşüncəsiz kimi davranmaq, bəzən planlı şəkildə başqalarını aldatmaq və ya özünü kiçiltmək mənalarda işlənir. Məsələn, *He played the fool to avoid getting into trouble* (O, axmaq rolunu oynadı ki, problemə düşməsin).

Nəticə

Tədqiqat göstərir ki, ingilis dilində peşə frazeologiyası üslub baxımından zəngin bir resursdur. Əsas nəticələr aşağıdakılardır:

- Peşə frazeologiyası mətnin konkretliyini və dəqiqliyini artıraraq üslub zənginliyi və dəqiqlik yaradır.
- Müxtəlif peşələrə aid frazeoloji vahidlər mətnə üslubi rəng əmələ gətirərək emosional və kommunikativ rolu ilə oxucunun və ya dinləyicinin diqqətini cəlb edir.
- Peşə frazeologiyası professional danışmaq və yazı üslubunda informasiya verilməsini asanlaşdırır və peşəkar ünsiyyətdə səmərəliliyə səbəb olur.
- Peşə frazeologiyası tədris və tərcümə sahəsində də əhəmiyyətlidir. Belə ki, frazeoloji vahidlər dil öyrənmələr üçün real peşəkar nümunələr təqdim edir, tərcümə və terminoloji tədqiqatları zənginləşdirir.

Beləliklə, ingilis dilində peşə frazeologiyasının üslub imkanları həm peşəkar, həm də akademik kommunikasiya sahələrində əhəmiyyətə malikdir.

Ədəbiyyat

1. Akramxodjayeva, D. (2024). Research of Phraseological Units Related to Profession in Translations. *European Journal of Higher Education and Academic Advancement*, 1(2), 132–136.
2. Anderson, S., & Pelteret, C. (2012). *Work on Your Idioms: Master the 300 Most Common Idioms*. HarperCollins UK. ISBN 9780007464678
3. Baghana, J., Prokhorova, O. N., Voloshina, T. G., Blazhevich, Y. S., & Kuksova, E. L. (2018). Interaction of Languages as the Main Factor of Linguistic Interference. *International Journal of Engineering and Technology*, 7(4.28), 1580–1583. DOI: 10.14419/ijet.v7i4.28.28497.
4. Chepasova, A.M. (2003). *Predmetnye frazeologizmy russkogo yazyka*. Nauka.
5. Conrad, J. (2011). *Lord Jim*. Cambridge University Press.
<https://share.google/NMDiNVba5VZTPKj6D>
6. Dehqonova, D. (2025). The importance of phraseology in the language. *Central European Journal of Social Research*, 45(3), 121–125. <https://doi.org/10.51699/cejss.v45i3.643>
7. Gläser, R. (1998). The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis. In A. P. Cowie (Ed.), *Phraseology: Theory, analysis, and applications* (pp. 125–143). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198294252.003.0006>
8. Kapanadze, L.A. (1968). *Funktsionirovanie terminov nauki i tekhniki s obshcheliteraturnom yazyke XX veka*. Nauka.
9. Kozlova, L. N., & Tsareva, G. V. (2020). Phraseological units as means of creating colloquiality in the literary text. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*, 92, 714–720. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2020.04.02.84>
10. Pirniyazova, A. (2021). Stylistic functions and ways of using phraseological units in literature. *Turkic Studies Journal*, 3(2), 61–69. <https://tsj.enu.kz/index.php/new/article/view/110>
11. Rustamova, M. (2022). Phraseology as an object of linguistic and cultural studies. *International Journal for Research in Applied Science and Engineering Technology*, 10(6), 1127–1130. <https://www.ijraset.com/research-paper/phraseology-as-an-object-of-linguistic-and-cultural-studies>
12. Wright, J. (2002). *Idioms Organiser: Organised by Metaphor, Topic and Key Word*. Heinle, a part of the Thomson Corporation.
13. Zubkova, O. S. (2011). *Lingvosemiotika professional'noi metafory*. Avtoref. dis. ... dokt. filol. nauk.

Daxil oldu: 01.12.2025

Qəbul edildi: 02.03.2026